Çağdaş Sanatın Öncülerinden

Yayoi Kusama

OYA GÖNEN

1929 Matsumoto, 2026 Tokyo

Akıl hastanesindeki odasıyla atölyesi arasında geçen kırk dokuz yıl boyunca, 14 Ağustos 2026'da Tokyo'da hayata veda edene kadar çalışmayı sürdürdü.

Ölüm haberi gecikmeli geldi. Yayoi Kusama 14 Ağustos 2026'da Tokyo'da bir hastanede, doksan yedi yaşında hayata gözlerini yummuş. Stüdyosu bunu ancak on üç gün sonra duyurdu. O sessizlik bile ona yakışmıştı. Kusama hiçbir zaman aceleyle var olmamıştı; noktalarını da öyle koymuştu; teker teker, sabırla, zamanın kendi ritmine boyun eğmeden. Haberi okuduğumda ilk aklıma gelen şey yıllar önce bir sabah erkenden yürüdüğüm çeltik tarlaları oldu.

Yıllar önce iş seyahati nedeniyle bulunduğum Japonya'da beni en çok etkileyen sanatçı şüphesiz Yayoi Kusama olmuştu. Japonların ona duyduğu derin saygı, adeta ülkenin dokusuna sinmişti. Nereye baksam, hangi köşeyi dolaşsam Kusama'nın sanatının izlerini görür gibiydim; sanki Japonya'nın nefesi bile onun noktalarıyla örülmüştü.

Uluslararası bir firmanın tarım bölümünde teknik müdür olarak çalıştığım dönemde, görevim gereği ziyaret ettiğim yerler çoğunlukla çeltik tarlaları, pirinç üretim tesisleri ve araştırma alanlarıydı. Fakat Japonların zarafetle harmanlanmış misafirperverliği sayesinde yalnızca tarım alanlarını değil; ülkenin tapınaklarını, müzelerini, doğa harikalarını ve sanatla örülü ruhunu da keşfetme fırsatı buldum. Her şeyde bir estetik, her ayrıntıda bir denge vardı; tarlaların düzeni, çay bahçelerinin simetrisi, hatta pirinç tanelerinin dizilişi bile sükûnetle işlenmiş bir kompozisyon gibiydi.

Bir sabah erkenden çeltik tarlalarını denetlerken başakların ince saplarından sarkan altın rengi tanelere baktım. O an içimde bir çağrışım belirdi. Her bir tane, Yayoi Kusama'nın sonsuz evreninde salınan bir puantiyeydi. Rüzgâr esip başakları dalgalandırdıkça o noktalar hareket ediyor, birleşiyor, ayrılıyor, yeniden bir araya geliyordu. Toprak, kendi bereketini Kusama'nın sanatsal diline çevirmişti.

Bir süre sessizce tarlaların içinde yürüdüm. Çamura düşen sabah ışığı, suyun üstündeki yansımalarla birleşince manzara bir tabloya dönüşüyordu. Her şeyin bir ritmi, bir tekrarı vardı ve o tekrarın içinde, tıpkı Kusama'nın eserlerinde olduğu gibi, huzur gizliydi; noktalar çoğaldıkça düzen belirginleşiyor, karmaşa bile bir uyuma dönüşüyordu.

O sabah anladım ki Kusama'nın dünyası yalnızca galerilerde ya da müzelerde değil, Japonya'nın kendisinde yaşıyordu. Her başak, her su damlası, her taş birer puantiyeye dönüşmüş, doğa sanatın kendisi olmuştu.

Tokyo'dan Kyoto'ya giderken Şinkansen'in penceresinden akıp giden manzaralar bana bir tablo gibi görünüyordu. Yan yana dizilmiş tarlalar, muntazam bahçeler, kiremit çatılı Japon evleri; hepsi bir bütün hâlinde Kusama'nın sonsuzluk enstalasyonlarını andırıyordu. Rayların ritmik sesi pencereden kayan görüntülerle birleşince onun ışıklarla örülü odalarındaymışım gibi zamanın ve mekânın sınırlarını aşan bir yolculuğa kapılmıştım.

Kyoto'da ziyaret ettiğim Kiyomizu-dera Tapınağı ise bambaşka bir dünyanın kapısıydı. Ormanın ortasında yükselen bu kadim ahşap yapı, balkonundan şehri bir rüya gibi seyrettiriyordu. Tapınağın altından akan, 'saf su' anlamına gelen Kiyomizu Şelalesi üç kanala ayrılıyor; her biri bilgi, sağlık ve uzun ömrü simgeliyordu. Ziyaretçiler bu sudan içerek şifa arıyor, asırlık bir inanca dokunuyordu. Halk arasında, tapınağın on üç metrelik balkonundan atlayıp hayatta kalan kişinin dileğinin mutlaka gerçekleşeceğine inanılırdı; bu inanç, Japon ruhundaki hem cesareti hem teslimiyeti yansıtıyordu. Yanımdaki Japon meslektaşımın anlattığına göre, olmayacak bir işe kalkışan birine bugün hâlâ *"Sen yap, ben kendimi Kiyomizu'dan atarım."* denirmiş.

Bu kutsal mekânda yürürken bile aklımda Kusama vardı. Tapınağın dinginliği, ahşabın kokusu, şelalenin serin sesi arasında onun noktaları, aynaları, o sonsuzluk duygusu beliriyordu. Anladım ki Kusama'nın sanatı yalnızca kişisel bir hayal gücünün ürünü değil; Japonya'nın doğasının, felsefesinin, Zen'in sessiz disiplininin de yankısıydı. Balkondan baktığımda şehrin üstüne yayılan manzara bana sonsuzluğun kucağında küçücük bir nokta olduğumu hissettirdi.

Zen bahçelerine adım attığımda beni ilk karşılayan şey sessizliğin kendisiydi ama cansız değil, nefes alan, düşünceleri arındıran bir sessizlik. Taş bahçelerinin dingin düzeni, ince tırmık izleriyle şekillenmiş kum dalgaları ve rüzgârın zar zor kıpırdattığı bambuların hışırtısı, zamanı yavaşlatan bir uyum içindeydi. Her taş rastgele değil, evrenin gizli ritmini izleyerek konmuş gibiydi; her çizgi, insanın iç dünyasındaki dalgalanmayı yatıştıran bir meditasyon izi taşıyordu.

O manzaraya baktıkça yine Kusama geldi aklıma. Onun noktaları da bu bahçeler gibi sabrın, takıntının ve kusursuzluğun dışavurumuydu; Zen ustalarının kumda tekrar tekrar çizdiği dalgalar zihni nasıl arındırıyorsa, Kusama'nın noktaları da aynı sabırla çoğalıyordu. O an Zen'in sadeliğiyle Kusama'nın sonsuzluğu zihnimde birbirine karıştı. İkisi

Ruediger Ettl / Shutterstock.com